

DİN OKURYAZARLIĞININ DOĞUŞU

Modern Dindar Öznenin Soykütüğüne Giriş

SÜLEYMAN GÜMÜŞ

İLAHİYAT

dünbugün
yarin

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 287
İlahiyat: 22

ISBN 978-625-8371-98-7
Sertifika No: 52315

1. Baskı: İstanbul, 2023

Yazar:
Süleyman Gümüş

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Editör:
Seyyid Sancak

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Gümüş, Süleyman

Din Okuryazarlığının Doğuşu: Modern Dindar Öznenin Soykütüğüne Giriş

/Yazar: Süleyman Gümüş (Dr. Öğr. Üyesi) Editör: Seyyid Sancak (Dr. Öğr. Üyesi)

İstanbul: DBY Yayınları, 2023.

370 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 287) Dizin var.

ISBN 978-625-8371-98-7

1- İslâm 2- Eğitim 3- Din Eğitimi

Bu kitap, 21.06.2019 tarihinde İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Z. Şeyma ALTIN danışmanlığında tamamlanan, "Güvenlik Toplumunda Dindarlık ve Din Eğitimi: Soybilimsel Bir Analiz" başlıklı doktora tezinin tekrar gözden geçirilmesiyle hazırlanmıştır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi.....	6
Önsöz.....	9
Giriş	15

BİRİNCİ BÖLÜM ARKEOLOJİ VE SOYBİLİM

1. Arkeoloji.....	39
2. Soybilim.....	54

İKİNCİ BÖLÜM ARKEOLOJİ VE SOYBİLİMİN UFKUNDA TOPLUM BİÇİMLERİ

1. Egemenlik Toplumu	67
2. Disiplin Toplumu.....	77
2.1. Klasik Episteme ve Büyük Kapatılma.....	79
2.2. Hukuki Öznenin Kurulumu.....	95
3. Güvenlik Toplumu	111
3.1. Modern Antropolojik Episteme	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM GELENEKSEL DİNDARLIĞIN ÜÇ BİÇİMİ

1. Nesnel Dindarlık	141
2. Öznel Dindarlık	163
3. Halk Dindarlığı	182

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM GELENEKSEL DİNDARLIK VERSUS DİN OKURYAZARLIĞI

1. Güvenlik Toplumunun Dindarlık Kipliği: Din Okuryazarlığı.....	204
2. Kent: Din Okuryazarının Doğal Mekânı.....	214
2.1. Mekân, Bilgi ve İktidar: Özneleşme Kipliklerinin Bütünleştirici İlkesi	216
2.2. XIX. Yüzyılda Kent, Bilgi ve İktidar.....	226
3. Canlılığın Dönüşümü: Din Okuryazarının Mikro-Fiziği	241
4. Hak'tan Norm'a: Normal-Patolojik Arasında Din Okuryazarı.....	262
4.1. Hukukun Kodifikasyonu.....	262
4.2. XIX. Yüzyılda Norm Hukuku: Din Okuryazarının Hukuki İçerimi.....	292
5. Din Okuryazarlığının Kültürel Üretimi: Güvenlik Toplumunda Eğitim	298
5.1. Din Okuryazarlığının Zemini Olarak Çocukluğun Keşfi....	302
5.2. Resmi Din Eğitiminin Oluşumu	315
Sonuç	333
Kaynakça	353
Dizin	367

Önsöz

Bir metnin nasıl anlaşılması gerektiğine dair bir önsöz yazmak, yazarı ve metni ilelebet birbirinden ayırması itibariyle paradoksaldır. Hâlbuki yazmak, verili bir dil içinde ikamet etmenin mecburiliğine, söz konusu dilden ödünç alınan sözcüklerden müteşekkil bir metnin karşılık veremektir. Özne ise, bu faaliyetle bir nesne üretmekle kalmamakta, kendisini de dönüştürmektedir. Dolayısıyla sözdiziminin nesnel bir görüntü verdiği cümlelerin arasına gizlenmiş halde bulunan öznellik, metni bir esere dönüştüren en önemli unsurlardandır. Öznellik doğrulanmaya daha kapalı yargılara ulaşmaktan daha fazlasıdır; o, sadece akıl yürütmenin kendini ve böylece ruhun güçlerini sınırlama yasasına riayetinin koşullarını gevşeterek insanın bir bütün olarak kendini dışa vurma gayretidir. Tam da bu sebeple Foucault'nun eserleri insan boyunu aşan suda yürümeye benzetilmiştir. Zira öznellik, nesnellik tarafından bakıldığında opak görünmektedir. Bu çalışma da -her ne kadar yeterli ölçüde olmasa da- bazı okuyuculara özne görüncektir.

Fakat Jung'un da veciz bir şekilde ifade ettiği gibi, hakikatin bilgisi kitaplardan gelmemektedir. O, ruhun bin bir örtüyle kaplı karanlıklarında büyümektedir. Böylece çevresine dolanıp durduğumuz paradoksa yarı ciddi yarı gülünç bir jest eklenmektedir. Özellikle de dindarlığı konu edinen bir metin, metnin hem içinde hem de dışındaki bu gerçekliklerin etkisiyle okuyucu ile sürekli bir yer değişmeyle kendini tekrar eden bir merkez-çevre ilişkisi oluşturmaktadır. Aksini düşünmek, dindarlığı bir

fikriyatla nesnelleştirmek ve böyle bir teşebbüs, onu bir tür temellük ilişkisiyle anlamak demektir. Bu çalışma, bir dindarlık analizi olması bakımından dindarlığa dair nesnel ve uzaktan bir açıklama getirmek yerine, nesne-özne insanın dindarlık kipliğinin en genel temsilini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, kelimenin bilinen anlamıyla nesnel ve pozitivist değildir. Ama aynı zamanda dindar özneyi, tarihselcilik ya da evrenselcilik bağlamında da incelememektedir. Bu iki yaklaşım, birbirlerini dışlar görünse de hem aynı epistemeye bağlı olmaları hem de benzer iktidar ilişkilerinden türemeleri nedeniyle bir ve aynı durumun ikizlenmesidir. Birinin diğerini ortadan kaldırdığı varsayıldığında bile, yok olan işlemekte olan rasyonelliğin içinde bir negatif olarak, yani birincil düzeydeki sınırlandırıcı fail olarak yaşamaya devam edecektir. Bu dışlama mekanizmasının, iktidar ilişkilerinin merkezine yerleşene çıkardığı kaçınılmaz bir maliyettir. Bu çevreden dolanma ediminin bir diğer sebebi ise vahyin/peygamberin hayatının baştan sona nesnelleştirilmesinden uzak durulması niyetidir. Zira din, akıl yürütme faaliyetiyle anlaşılardan daha fazla olmak üzere, yaşanılarak idrak etmek içindir. Herhangi bir fikriyat, akıl yürütme dinin tamamına genişletecek olursa, akıl yürütme Tanrı'nın aklıyla özdeş kabul edilecek ya da en iyi ihtimalle aradaki sınır gittikçe belirsizleşecektir. Ne var ki bu ilerleme, hakikate uygun olmayacağından -yine de bazı söylemler, bilfiil bir aklın bunu başardığını iddia etseler de- söylemin kendini çoğaltırken aslında kendi içine çökmesi, bir yabancılaşma anlamına gelecektir. Diğer taraftan dindar bir özne olma sürecinde, Hz. Peygamber'in mimetik faaliyetin Tanrısal bir mercii olması hasebiyle, çevresindeki insanların özneliklelerinin katı tarihsel şartları aşacak şekilde belirlendiğini düşünmek için haklı sebepler bulunmaktadır. Bu, sahabenin sahip olduğu ayrıcalıklardan daha çok Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'e uygun olarak dindar öznenin yegâne -Aristotelyen olmayan anlamda- formu olmasındandır.

Mümkün tüm tarihsel a priori'lerin otantiklik ölçütünün çağın ya da kişinin özdeşlik talebine teslim olmayan bir mahiyetinin olması gerekmektedir. Çünkü dindarlık, bütünüyle antropolojik değildir; hatta aynılık-başkalık oyununda antropolojik içerik, başkalığın tarafındadır. Böylece dindar özne, başkası olarak kendisidir. Aynılığa doğru hareketi,

başkalık olarak, tarihselliğinin dışavurumlarını çoğaltır. Bu kabuller çerçevesinde, başvurduğumuz yöntemleri Asr-ı Saadet'e uygulamadık ve geleneksel dindarlığın tarihini, Hz. Peygamber'in vefatından başlattık. Hz. Peygamber'in vefatı, meşru dindarlık kipliklerinin gerek koşuludur.

Çalışma, söz konusu evrensel-tarihsel ikircikliğine tabi olmadan modern dindarlık kipliği olarak din okuryazarlığının ortaya çıkma koşullarını, başka bir deyişle tarihsel a priori'lerini incelemeyi hedeflemektedir. Bunu yapabilmek için, Platon'un diyalektik yöntemini andırır şekilde bilgiyi, sanıyı, yanlışı, bilginin iktidar etkisini, iktidarın hakikat etkisini ve madde dünyanın olanaklarını, öznenin yoğun aşkın-ampirik geçekliğinde ve düşsel bir uzamda iç içe örnek gerekmiştir. Bu, özellikle metin hermenötiğinin yabancı olduğu bir yöntemdir. Daha en başta, kavram değil de imgeye ulaşmaya koşullanan soybilim, sözün sonsuza giden uzamının yanı sıra ve onu aşmak üzere, söylenenle görülenin birbirine indirgenemez katlıklarında birbirlerine nasıl dolandıklarını, sözün sürekliliğinin aksine birbirine eklenerek yol alan hangi süreksizliklerde nasıl tarihin dibine bir tortu gibi çöktüklerini göstermek istemektedir. Dolayısıyla odak, insanın değişmediği farz edilen özünden, onun herhangi bir şeye aşinalığı ya da yabancılığına göndermede bulunan jest ve mimiklerine kaymaktadır. Buradan itibaren insan, kendisi ve çevresi arasındaki yansımaların çokluğu olarak görülecektir. Böyle bir yaklaşım geleneğimizde, belki de sadece Eş'âriilikte görülmektedir; Tanrı'nın kudretinin hiçbir nedensellik zinciri ve tevile sınırlandırılmasına yönelik kabullerinin en önemli sonuçlarından birisi, insanın olumsuzluklar toplamı olarak tasarlanması olsa gerektir. Bağlamlarının başkalığının iade edilmesi kaydıyla, bu iki yaklaşım arasındaki benzerlik, yaklaşımımızın geçmişte demir attığı yerleri imlemesi açısından dikkate değerdir. İnsanı ve özellikle özneyi, kesin belirlenimlerle kaim bir gerçeklik olarak tasavvur etmek yerine tüm normatifliklerin arasında limite konumlandırmak, insanın ampirik-aşkın varoluşunun ilkeleri ile mahiyeti arasındaki korkutucu boşluğu gözeterek ve bu boşluğun hangi engellere rağmen doldurulabileceğini dikkate alarak tasvir etmeye zorlayacaktır. İnsanı çepeçevre kuşatmış bir boşluk, tasavvurlar ve

tasdiklerin hakiki bir doğrulama noktasına ulaşmadan kendi üzerine kapanmalarıyla onaylanan düzeninden çok; acı, arzu ve güç istencinin koşulladığı maddiliği gerekli kılmaktadır. Böylece dünya hayatının değeriyle ruhun edimlerini, söylemlerin rasyonel ama durgun ifadelerinde değil de arzu, niyet, şeytan gibi irrasyonel değişkenlerle belirleyecek bir teraziye kurmak mümkün olacaktır. Böyle bir ölçüm, mimetik olması gereken ve en güzel örneği de hazır ve nazır olan dindar özne haline gelmede nesnel ve öznel dindarlık kipliklerinin nasıl olup da oluşabileceğini açıklayabilecektir. Ve aynı şekilde, modern dünyadaki, bir diğer isimlendirmeyle güvenlik toplumundaki hakikat kaynağı söylemlerin ve iktidar ilişkilerinin nesnellik iddialarının ötesinde, hangi strateji ve taktiklerle hem insanın hem de toplumsal mevcudiyetin yüzeylerinde konuşularak din okuryazarlığını inşa edebildiği gösterilebilecektir.

Çalışmadaki geleneksel dindarlıkla ilgili analizler, geleneksel dindar öznenin çehresine dair detaylı bir ifadesine ulaşmaktan ziyade, onun din okuryazarından farklılaştığı alanları kestirme yollardan açıklamak içindir. Fakat kestirme, varışın önceliği varsayılabilirdiği ölçüde amaca hizmet edecektir; bu, dindarlığı bir salt fikriyat içinde açıklama niyetiyle çelişmektedir. Üstelik belirli bir toplumsallıktaki mevcudiyetin başka bir toplumsallıktaki yoklukla bağıntı kurularak açıklanması, analitik olmadığı gibi olguya hak etmediği bir normatiflik atfetmeye sebep olma tehlikesini de içermektedir. Bu, çalışmanın en önemli eksikliğidir. Din okuryazarına dair açıklamalar, ne kadar onun tarihselleşmesine imkân tanıyan dinamiklerle açıklanmaya çalışılırsa çalışılsın, betimlemenin ötesine çok az geçebilmiştir. Üstelik metnin yüzeyinde biriken retorik, çalışmanın amacına zıt olarak geleneksel dindarın ortodoks bir imge olarak temsil edildiği izlenimini vermektedir.

Çalışma bir doktora tezi olarak hazırlandı. Onu kitap olarak basma sürecinde, kapsamlı bir yeniden okuma yapmayı planlamıştım. Fakat bunu yapmaya şimdiye kadar vaktim olmadığı gibi bundan sonra da imkanım olacak gibi görünmüyordu. Kapsamlı bir yeniden okumaya ek olarak modern insanın pek çok özelliğini dile getirdiğini düşündüğüm, büyük şair İsmet Özel'in *Amentü* şiirini yorumladığım bir bölüm yazma niyetindeydim. Ne de olsa hayal gücü akıl yürütmeden çok daha hızlı

gitmekte ve gerçek bir dehada imgeler oyunu anlamları kanatlandırmaktadır. Bu belki *Kelimeler ve Şeyler*'in kötü bir taklidi olacaktı ama zaten çoğu kişiye alegorik olarak gelecek metne özel bir bütünlük ve-rebilirdi.

Eksiklik ve yanlışlıkları tarafıma ait olan, doktora tezi olarak hazırlanan ve şimdi kisve-i taba bürününen bu çalışma, çok sayıda kişinin katkı ve fedakârlığıyla tamamlanabilmiştir. Anne ve babama, karşılığı ödenmesi mümkün olmayan emekleri için sonsuz teşekkür ediyorum. En başta Prof. Dr. Mustafa TEKİN'i özellikle anmam gerekiyor. Kendisi, bu çalışmanın en kırılgan dönemlerinde destek oldu ve aynı zamanda değerli yorum ve açıklamalarıyla yönümü bulmamı sağladı. Tezimi danışmanlığında tamamladığım Dr. Öğr. Üyesi Z. Şeyma ALTIN'a, hem sağladığı özgür düşünme ortamı hem de kıymetli katkıları için çok teşekkür ediyorum. Bir doktora öğrencisinin, danışmanlığında çalışabileceği en iyi akademisyenlerden birisi olduğuna şüphe yok. Doç. Dr. Gülüşan GÖCEN, çalışmadan vazgeçmemi düşünecek kadar yorulduğum zamanlarda destek oldu. Yine Prof. Dr. Mustafa KOÇ, çalışmanın taslakları üzerinde çalışırken kendime inanmamı sağladı. Değerli sohbetleriyle beni anladığını her zaman hissettirdi. Doç. Dr. Emine KESKİNER, Dr. Öğr. Üyesi M. İsmail BAĞDATLI, Dr. Öğr. Üyesi Fatih YAMAN da yardımlarını esirgemediler. Uygun çalışma şartlarını sağladığı için Prof. Dr. Hamit ER'e de şükran borçluyum. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde mesai arkadaşlığı yaptığım Dr. Nurgül BULUT, Araş. Gör. Sultan GÜLŞEN, Dr. Öğr. Üyesi Osman Sacid ARI ve Dr. Adem İRMAK'a teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Değerli dostum Dr. Öğr. Üyesi Mikail İPEK düzeltmeler hususunda elinden geleni yaptı. Ayrıca İSAM yöneticileri ve çalışanları ile her ne kadar öğrencisi olma onuruna sahip olamasam da erişime açtıkları dersleriyle geleneksel dini düşüncüyü anlamamı kolaylaştıran Klasik Düşünce Okulu'na ve sorularına cevap verme zahmetine katlandığı için Prof. Dr. Ömer Türker'e şükranlarımı sunuyorum. Eşim Aysun GÜMÜŞ için uygun bir ifade bulmam mümkün olmayacak. Onun sabrı, ilgisi ve hoşgörüsü sayesinde sağlıklı bir çalışma yürütebildim.

Kaynakça

- Abadan, Yavuz: **Grotius ve Tabii Hukuk**, İstanbul, Kenan Basımevi, 1939.
- Abdülkâhir el-Bağdâdi: **Kitâbu Usûli'd-Din**, Çev. Ömer Aydın, İstanbul, İşaret Yayınları, 2016.
- Abdülkâhir el-Cürcânî: **Delâilü'l-i câz**, Çev. Osman Güman, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2008.
- Abdülkâhir el-Cürcânî: **Esrâru'l-belâgat**, Çev. Zekeriya Çelik, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2018.
- Abdülkerim Kuşeyri: **Risâle** (Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risalesi), Çev. Süleyman Uludağ, İstanbul, Dergah Yayınları, 2016.
- Ahmet Mithat Efendi: **Çocuk Melekât-ı Uzviye ve Ruhîyesi**, Çev. Gizem Akyol, İstanbul, Dergah Yayınları, 2016.
- Akgündüz, Said Nuri: **Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku Uygulaması**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2017.
- Akıncı, Turan: **Beyoğlu: Yapılar Mekânlar insanlar (1831-1923)**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2018.
- Akyıldız, Ali: **Osmanlı Merkez Bürokrasisi (1836-1856)**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2018.
- Akyürek, Göksun: **Bilgiyi Yeniden İnşa Etmek: Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi, İktidar**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.
- Akyüz, Yahya: "İlköğretimin Yenileşme Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Tâlimatı, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 5, 1994, ss. 1-47.
- Ali İrfan Eğzibozi: **Rehber-i ahlak**, Dersaadet, Asadoryan Şirket-i Mürettebiye Matbaası, 1317.
- Ali Seydi Bey: **Terbiye-i ahlakiyye ve medeniyye: idadi mektepleri için**, Dersaadet, Asadoryan Matbaası, 1326.
- Nezar Alsayyad: "Radikal Dinciliğin Kenti?", **Dindarlık ve Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi** içinde, Haz. Nezar Alsayyad, Mejgan Massoum, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015.

- Araz, Yahya: **16. Yüzyıldan 19. Yüzyılın Başlarına Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2017.
- Arpacı, Murat: “Modernleşen Türkiye’de Beden ve Nüfus Politikaları: Hıfzıssıhha, Terbiye, Öjeni” (Yayımlanmamış Doktora Tezi), **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE**, İstanbul, 2015.
- Ateşoğlu, Güçlü: “Hegel’in Erken Dönem Siyaset Felsefesinden Bir Kesit”, **Alman İdealizmi II: Hegel**, Edit: Güçlü Ateşoğlu, Ankara, Doğu-Batı Yayınları, 2013.
- Aydın, Erdem: “19. Yüzyıl Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması”, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, C. 15, S.15, Ocak 2004, ss. 185-207.
- Aydın, Mehmet Akif: **Osmanlı Aile Hukuku**, İstanbul, Klasik Yayınları, 2017.
- Aydın, Mehmet Akif: **Türk Hukuk Tarihi**, İstanbul, Hars Yayıncılık, 2005.
- Ayhan, Veysel: “Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Perspektifinden İktidarın Sınırlandırılması Tartışması”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C.5, S. 1, ss. 67-84.
- Ayıtgu, Gülçin: “Foucault’nun Tarihteki Süreksizlik Arayışı” **FLSF**, S. 22, 2016, ss. 119-146.
- Aysever, R. Levent: ‘Sunuş’, **Söz Edimleri** içinde, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2000.
- Aysever, R. Levent: Anlam Sorunu ve John R. Searle’ün Çözümü, Yayımlanmamış Doktor Tezi, **Hacettepe Üniversitesi SBE**, Ankara, 1994.
- Aytaç, Ahmet Murat: **Ailenin Serencamı: Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2007.
- Baha Tevfik: **Felsefe-i ferd**, Dersaadet, Keteon Bedrosyan Matbaası, 1332.
- Balaban, Mustafa Rahmi: **Çocuk Ruhiyatı (Birinci Fasıl)**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1339.
- Balaban, Mustafa Rahmi: **Terbiyevi-Ruhiyat Laboratuvarı**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1339.
- Balibar Etienne, v.d.: Dersimiz: Yurttaşlık, Çev. Turhan Ilgaz, İstanbul, Kesit Yayınları, 1998.
- Baştürk, Efe: **Gözetimin Soykütüğü: Foucault’dan Deleuze’e Postmodern Bir Arkeoloji**, İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2016.
- Baudrillard, Jean: **İmkansız Takas**, Çev. Ayşegül Sönmezay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005.
- Baudrillard, Jean: **Simülasyon ve Simülakrlar**, Çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014.
- Bauman, Zygmunt: **Modernlik ve Müphemlik**, Çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003.
- Bayram, M. Sami: “Transformation of Pera into the Cultural District of Istanbul in the Second Half of the 19th Century”, Masters’s Thesis, **Charles University Faculty of Arts**, 2016.
- Baysun, M. Cavid: “Mustafa Reşit Paşa’nın Siyasi Yazıları”, **Tarih Dergisi**, C. 11, S.15, 1960, ss. 121-142.

- Bergel, Jean Louis: “Principal Features and Methods of Codification”, **Louisiana Law Review**, V. 48, N. 5, 1988, pp. 1073-1097.
- Berker, Aziz: **Türkiye’de İlk Öğrenim I: 1839-1908**, Ankara, 1945.
- Boyalık, Mehmet Taha: “Abdülkâhîr Cürcânî’nin Sözdizimi Teorisi ve Tefsir Geleneğine Etkisi” **Marmara Üniversitesi SBE**, İstanbul, 2014.
- Bumin, Tulin: **Hegel: Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi**, İstanbul, YKY Yayınları, 2010.
- Cafer Efendi: **Risâle-i Mi mâriyye**, trans. Howard Grane, Leiden, Brill Press, 1987.
- Canguilhem, Georges: **Normal ve Patolojik**, Çev. Perge Akgün, İstanbul, Monokl Yayınları, 2018.
- Canguilhem, Georges: **The Normal and the Pathological**, Trans. Carolyn R. Fawcett, New York: Zone Books, 1991.
- Cassirer, Ernst: **Mitik Düşünme**, Çev. Milay Köktürk, Ankara, Hece Yayınları, 2005.
- Ceylan, Ayhan: “Tanzimat Dönemi Osmanlı Basın ve Yayımlarında Hukuki Düzen (1839-1876)”, **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, S. 1, 2006, ss. 139-155.
- Compán, Carlos A. Garduño: “Foucault’s Rerepresentation of Words and Things”, **Philosophy**, V. 23, N. 3, 2014, pp. 281-289.
- Çelik, Zeynep: **The Remarkable İstanbul: Portrait of an Ottoman City in Nineteenth Century**, Berkeley, University of California Press, 1993.
- Çığırçan, Tüccarzâde İbrahim Hilmi: “Aile Hayatımızda Avrupalılaştırmanın Tesiri”, **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Aile III** içinde, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1992.
- Çığırçan, Tüccarzâde İbrahim Hilmi: **Osmanlı Devleti’nin Çöküş Nedenleri**, Haz. Başak Ocak, İstanbul, Libra Yayıncılık, t.y.
- Dean, Mitchell M.: **Governmentality, Power and Rule in Modern Society**, London, SAGE Publications, 2009.
- Deleuze, Gilles,
- Guattari, Felix: **Anti Ödipus: Kapitalizm ve Şizofreni I**, Çev. Fahrettin Ege, Hakan Erdoğan, Mustafa Yiğitalp, İstanbul, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 2014.
- Deleuze, Gilles: “Yeni Bir Arşivci (Bilginin Arkeolojisi)”, Çev. Veli Urhan, **Foucault** içinde, İstanbul, Say Yayınları, 2010.
- Demir, Osman: **Kelâmda Nedensellik: İlk Dönem Kelâmcılarında Tabiat ve İnsan**, İstanbul, Klasik Yayınları, 2015.
- Demirli, Ekrem: **İbn Arabî Metafizigi**, İstanbul, Sufi Kitap Yayınları, 2013.
- Descartes: **Metafizik Üzerine Düşünceler**, Çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul, Kabalıcı Yayınları, 2013.
- Desiderius Erasmus: **Delilge Övgü**, Çev. Selena Erkızan, İstanbul, Kabalıcı Yayınları, 2015.

- Dillon, Michael: "Governing Through Contingency: The Security of Biopolitical Governance, **Political Geography**, V. 26, N: 1, 2007, pp. 41-47.
- Dilthey, Wilhelm: **Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu**, çev. Arslan Topakkaya, Ankara, Fol Kitap, 2021
- Doğan, Atilla: **Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Doğan, İsmail: **Dünden Bugüne Türk Ailesi**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009.
- Donzelot, Jacques: **The Policing of Families**, Trans. Robert Hurley, New York: Pantheon Books, 1979.
- Dreyfus, Hubert,
- L. Rabinow, Paul: **Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics**, Chicago, The University of Chicago Press, 1983.
- Duben, Alan,
- Behar, Cem: **İstanbul Haneleri: Evlilik, Aile ve Doğurganlık (1880-1940)**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1996.
- Ebû Mansûr el-Mâtürîdî: **Kitâbü't-Tevhid**, Çev. Bekir Topaloğlu, İstanbul, İsam Yayınları, 2017.
- Ebu Nasr Serrâc Tûsi: **el-Lüma`**, Çev. Kamil Yılmaz, İstanbul, Erkam Yayınları, 2016.
- Ebu'l-Yusr Muhammed
- el-Pezdevi: **Ehl-i Sünnet Akâidi**, Çev. Şerafeddin Gölcük, İstanbul, Kayihan Yayınları, 2017.
- Edhem İbrahim Paşa: **Terbiye ve Talim-i Adab ve Nesayihü'l-Etfal**, Haz. Hıfzırahman Raşit Öymen, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979.
- Ekinci, Ekrem Buğra: **Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)**, İstanbul, Arı Sanat Yayınevi, 2004.
- el-Câbiri, Muhammed Âbid: **Arap Ahlaki Aklı**, Çev. Muhammed Çelik, İstanbul, Mana Yayınları, 2015.
- el-Câbiri, Muhammed Âbid: **Arap İslam Kültürünün Akıl Yapısı**, Çev. Burhan Köroğlu, Hasa Hacak, Ekrem Demirli, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2001.
- el-Câbiri, Muhammed Âbid: **Arap-İslam Aklının Oluşumu**, Çev. İbrahim Akbaba, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2001.
- El-Cüveynî: **Kitâbü'l-İrşâd**, Çev. Adnan Bülent Baloğlu v.d., Ankara, Diyanet Vakfı Yayınları, 2016.
- El-Eş'ârî: **el-Lüma`fi'r-red alâ ehli'z-seyyğ ve'l-bida`**, Çev. Kılıç Aslan Mavil, Hikmet Yağlı Mavil, İstanbul, İz Yayıncılık, 2017.
- Eliade, Mircea: **Dinler Tarihine Giriş**, Çev. Lale Arslan, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2003.
- Eliade, Mircea: **Kutsal ve Dindışı**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara, Gece Yayınları, 1991.
- Eliade, Mircea: **Mitlerin Özellikleri**, Çev. Sema Rifat, İstanbul, Om Yayınevi, 2001.

- Erdem, İbrahim: Bozkrı İlçesi Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Tahlili, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Selçuk Üniversitesi SBE**, Konya, 2008.
- Erdoğan, Mustafa: **İnsan Hakları: Teorisi ve Hukuku**, Ankara, Orion Yayınevi, 2007.
- Erel, Sami Turan: "Mu'tezile ve Eş'ârîlik Arasında Kesb Tatışmaları: Kâdi Abdülcebbar ve Ebu'l-Kâsım el- Ensârî Örneği", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **29 Mayıs Üniversitesi SBE**, İstanbul, 2016.
- Ergin, Osman Nuri: **Mecelle-i Umûr-ı Belediye III**, İstanbul, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1995.
- Ergin, Osman Nuri: **Türk Maarif Tarihi I-II**, İstanbul, Eser Matbaası, 1977, s. 83; Akyüz, Yahya: **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2008.
- Ergin, Osman Nuri: **Türk Maarif Tarihi I-II**, İstanbul, Eser Matbaası, 1977.
- Ergin, Osman Nuri: **Türkiye Maarif Tarihi 3-4**, İstanbul, Eser Matbaası, 1977.
- Ergüven, Mehmet: **Görmece**, İstanbul, Metis Yayınları, 2007.
- Erim, Neşe: **İktisadi Düşünce Tarihi**, Ankara, Palme Yayıncılık, 2007.
- Evered, Emine Ö.: **Empire and Education under the Ottomans: Politics, Reform and Resistance from the Tanzimat to the Young Turks**, New York, I.B. Tauris, 2012.
- Farmer, Lindsay: "Reconstructing the English Codification Debate: The Criminal Law Commissioners. 1833-45", **Law and History Review**, .V. 18, N. 2, 2000, pp. 397-425.
- Fortna, Benjamin C.: **Mekteb-i Hümayûn: Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İslâm, Devlet ve Eğitim**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.
- Foucault, Michel: **Akl Hastalığı ve Psikoloji**, Çev. Emre Bayoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: "Analitik Siyaset Felsefesi" Çev. Işık Ergüden, **Entelektüelin Siyasi İşlevi içinde**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Foucault, Michel: "Attica Hapishanesi Hakkında", Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: "Aydınlanma", Çev. Osman Akinhay, **Özne ve İktidar** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: **Bilginin Arkeolojisi**, Çev. Veli Urhan, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: "Bir Özgürlük Pratiği Olarak Kendilik Kaygısı Etiği", Çev. Osman Akinhay, **Özne ve İktidar** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: **BiyoPolitikannın Doğuşu**, Çev. Alican Tayla, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: "Büyük Kapatılma", Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: "Cezaevine Kapatılma Hakkında", Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.

- Foucault, Michel: **Cinselliğin Tarihi**, Çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: **Deliliğin Tarihi**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge Yayınevi, 2015.
- Foucault, Michel: “Delilik ve Toplum”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Foucault, Michel: “Delilik, Bir Hakikat Sorunu”, Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “Disiplinci Toplum Krizde”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “Dünya Büyük Bir Tımarhanedir”, **Büyük Kapatılma** içinde, Çev. Işık Ergüden, Edit. Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Foucault, Michel: “Foucault”, Çev. Işık Ergüden, **Felsefe Sahnesi** içinde Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Foucault, Michel: **Güvenlik, Toprak, Nüfus**, Çev. Ferhat Taylan, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Foucault, Michel: **Hakikat Cesareti: Kendinin ve Başkalarının Yönetimi II**, Çev. Adem Beyaz, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Foucault, Michel: “Hakikat Kaygısı”, Çev. Osman Akınhay, **Özne ve İktidar** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: “Hakikat ve Hukuksal Biçimler”, Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “Hakikat ve İktidar”, Çev. Osman Akınhay, **Entelektüelin Siyasi İşlevi** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Foucault, Michel: “Hakikat, İktidar, Kendilik”, Çev. Işık Ergüden, **Özne ve İktidar** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: **Hapishanenin Doğuşu**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge Yayınları, 1992.
- Foucault, Michel: “Hapishane Üzerine Söyleşi: Kitap ve Yöntemi”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “Hapishaneler ve Hapishane İsyanları”, Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “İki Ders”, Çev. Ferda Keskin, **Entelektüelin Siyasi İşlevi** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Foucault, Michel: “İktidar İlişkileri Bedenlerin İçine Nüfuz Eder”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “İktidar Mekanizmasında Hapishaneler ve Tımarhaneler”, Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “İktidar ve Beden”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.

- Foucault, Michel: “İktidar ve Bilgi”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “İktidarın Gözü Hapishaneler”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “İktidarın Gözü”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: **Kelimeler ve Şeyler**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, İmge Yayınevi, 2015.
- Foucault, Michel: “Kimsiniz Siz, Profesör Foucault?”, Çev. Işık Ergüden, **Felsefe Sahnesi** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Foucault, Michel: **Kliğin Doğuşu**, Çev. Şule Ünsaldı, Ankara, Epos Yayınları, 2002.
- Foucault, Michel: “Michel Foucault: Deliliğin Tarihine Önsöz”, Çev. Ferda Keskin, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Foucault, Michel: “Michel Foucault: Filozofun Cevapları”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “Nietzsche, Freud, Marx”, Çev. Işık Ergüden, **Felsefe Sahnesi** içinde, Edit. Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.
- Foucault, Michel: “Normun Toplumsal Yayılımı”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: “Omnes et Singulatim: Siyasi Aklın Bir Eleştirisi”, Çev. Osman Akınhay, **Özne ve İktidar** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: “Özne ve İktidar”, Çev. Osman Akınhay, **Özne ve İktidar** içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Foucault, Michel: “Sonuç Yerine”, Çev. Işık Ergüden, **Büyük Kapatılma** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: **Söylemin Düzeni**, Çev. Turhan Ilgaz, İstanbul, Hil Yayınları, 1987.
- Foucault, Michel: “Tımarhaneler, Cinsellik, Hapishaneler”, Çev. Işık Ergüden, **İktidarın Gözü** içinde, Edit. Ferda Keskin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Foucault, Michel: **Toplumu Savunmak Gerekir**, Çev. Şehsuvar Aktaş, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002.
- Gadamer, Hans-Georg: “Hegel’in Öz-Bilinç Diyalektiği”, Çev. Çetin Balanuye, **Alman İdealizmi II: Hegel**, Edit: Güçlü Ateşoğlu, Ankara, Doğu-Batı Yayınları, 2013.
- Gazzâli: **el-İktisâd fi’l-İtikâd**, Çev. Osman Demir, İstanbul, Klasik Yayınları, 2016.
- Giddens, Antony: **Ulus-Devlet ve Şiddet**, Çev. Cumhur Atay, İstanbul, Devrin Yayıncılık, 2005.
- Goffman, Ervin: **Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu**, Çev. Barış Cezar, İstanbul, Metis Yayınları, 2014.

- Grotius, Hugo: **Savaş ve Barış Hukuku**, Çev. Seha L. Meray, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1967.
- Gutting, Gary: **Michel Foucault's Archeology of Scientific Reason Science and History of Reason**, Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Gül, Murat, Lamp, Richard: "Mapping, Regularizing and Modernizing Ottoman Istanbul: Aspects of the Genesis of the 1839 Development Policy, **Urban History**, V. 31, N. 3, 2004, pp. 420-436.
- Gül, Murat: **Modern İstanbul'un Doğuşu: Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu**, çev. Büşra Helvacıoğlu, İstanbul, Sel Yayınları, 2015.
- Gündoğdu, Hakan: "Eleştiri ve Foucault", **Cogito**, Sayı:70-71, Yıl:2012, ss. 398-418.
- Günok, Emrah: "Derrida ve Seare: Kurgusal Sözcelemlerin Edimsözel Konumu Üzerine Bir Tartışma", **Düşünme Dergisi**, S. 8, 2016, , ss. 33-43.
- Gürkan, Hasan: **Türkiyede Tarih Öğretimi: İlköğretim Ders Kitapları (1869-1950)**, Adana, Karahan Kitabevi, 2017.
- Hakim et-Tirmizî: **Riyâzetü'n-nefs** (Metafizik Mutluluk), Çev. Hacı Bayram Başer, İstanbul, HayyKitap, 2013.
- Hakim et-Tirmizî: **Beyanü'l-fark beyne's-sadri ve'l-kalbi ve'l-fuadi ve'l-lübbi** (Kalbin Anlamı), Çev. Ekrem Demirli, İstanbul HayyKitap, 2017.
- Halis, İsa: **Tanzimat Dönemi Eğitim Sistemi**, Konya, Serhat kitabevi, 2005.
- Hâris el-Muhâsibî: **el-Kasdu ve'r-rucû'u ilallâh, Tevbenin İlk Adımı** içinde, Çev. Muhammed Coşkun, İstanbul, İlkharf Yayınevi, 2012.
- Hâris el-Muhâsibî: **er-Riâye**, Çev. Şahin Filiz, Hülya Küçük, İstanbul, İnsan Yayınları, 2014.
- Hâris el-Muhâsibî: **Kitâbu mâ'iyetü'l-akl, el-Akl ve Fehmü'l-Kur'ân** içinde, Çev. Veyssel Akdoğan, İstanbul, İşaret Yayınları, 2003.
- Hâris el-Muhâsibî: **Risâleü'l-müsterşidin** (Ahlâk ve Arınma), Çev. Rukiye Karaköse, İstanbul, Semerkand Yayınları, 2014.
- Harkness, James: Önsöz', Michel Foucault, **Bu Bir Pipo Değildir** içinde, Çev. Selahattin Hilav: İstanbul, YKY, 2017.
- Haşlakoğlu, Oğuz: **Platon Düşüncesinde Tekhnê: Sanat ve Felsefenin Ortak Kökeni Üzerine Bir İnceleme**, Bursa, Sentez Yayıncılık, 2016.
- Heareter, Derek: **Yurttaşlığın Kısa Tarihi**, çev. Meral Delikara Üst, İstanbul, İmge Kitaevi Yayınları, 2007.
- Hegel: **Tarih Felsefesi**, Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul, İdea Yayınevi, 2010.
- Hegel: **Tinin Görüngübilimi**, Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul, İdea Yayınevi, 2011.
- Hegel: **Tüze Felsefesi**, Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul, İdea Yayınevi, 2013.
- Huizinga, Johan: **The Waning of the Middle Ages**, Trans. F. Hopman, New York: Penguin Books, 1987.
- Hücviri: **Keşfu'l-mahcûb** (Hakikat Bilgisi), Çev. Süleyman Uludağ, İstanbul, Dergah Yayınları, 2016.
- Inwood, Michael: "Bütün ve Parçaları, Bütünlük ve Momentler", Çev. Güçlü Ateşoğlu, **Alman İdealizmi II: Hegel**, Edit: Güçlü Ateşoğlu, Ankara, Doğu-Batı Yayınları, 2013.

- İbn Haldun: **Mukaddime**, çev. Süleyman Uludağ, İstanbul, Dergah Yayınları, 2018.
- Jung, Carl Gustav: **Kişiliğin Gelişimi**, Çev. Duygu Olgaç, İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2016.
- Jung, Carl Gustav: **Liber Novus (Kırmızı Kitap)**, Çev. Orhan Gündüz, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2015.
- Kadi Abüdülcebâr: **Nedensellik Kitabı**, Çev. Osman Demir, İstanbul, Klasik Yayınları, 2015.
- Kara, İsmail, Birinci, Ali: **Bir Eğitim Tasavvuru Olarak Mahalle/Sıbyan Mektepleri: Hatıralar, Yorumlar, Tetkikler**, İstanbul, Dergah Yayınları, 2005.
- Kelâbâzi: **et-Ta'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf** (Doğuş Devrinde Tasavvuf), Çev. Süleyman Uludağ, İstanbul, Dergah Yayınları, 2014.
- Keskin, Ferda: "Hükümranlıktan Yönetimselliğe: Türkiye'de Neoliberalizm", **Felsefelogos**, C. 4, 2016, ss.71-80.
- Keskin, Ferda: "Sunuş", **İktidarın Gözü** içinde, Çev. Işık Ergüden, İstanbul, Aytıntı Yayınları, 2015.
- Kılıç, Selda: "1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, S. 37, 2005, ss. 99-112.
- Kınalızâde Ali Çelebi: **Ahlâk-ı Alâ'i**, Hz. Mustafa Koç, İstanbul, Klasik Yayınları, 2017.
- Kodaman, Bayram: **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1988.
- Kojève, Alexandre: **Hegel Felsefesine Giriş**, Çev. Selahattin Hilav, İstanbul, YKY Yayınları, 2001.
- Koloğlu, Orhan Şenel: "Cübbâ'iler'in Kelâm Sistemi", **Uludağ Üniversitesi SBE**, Bursa, 2005.
- Koloş, Umut: **Foucault, İktidar ve Hukuk: Modern Hukukun Soybilimi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Koyuncu, Emre: "Foucault'nun siyaset Felsefesinde Biyopolitikanın Doğuşu", **Biyopolitika: Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümü** içinde, edit. Onur Kartal, Ankara, NotaBene Yayınları, 2016, ss.21-61.
- Küçükkalay, Abdullah Mesud: **İktisadi Düşünce Tarihi**, İstanbul, Beta Yayınları, 2011.
- Lazzarato, Maurizio: **Borçlandırılmış İnsanın İmalı: Neoliberal Durum Üzerine Deneme**, Murat Erşen, İstanbul, Açılımkıtap Yayınları, 2015.
- Lemke, Thomas: **Foucault, Yönetimsellik ve Devlet**, Çev. Utku Özmakas, Ankara, Pharmakon Yayınları, 2015.
- Lemke, Thomas: **Politik Akılın Eleştirisi: Foucault'nun Modern Yönetimsellik Çözümlemesi**, Çev. Özge Karlık, Ankara, Phoneix Yayınevi, 2016.
- Loughlin, Martin: **Kamu Hukukunun Temelleri**, Çev. Dilşad Çiğdem Sever, Kıvılcım Turanlı, Ankara, Dipnot Yayınları, 2017.
- Ludwig, Wittgenstein: **Felsefi Soruşturmalar**, Çev. Deniz Kanıt, İstanbul, totem Yayıncılık, 2006.

- Mahmud Cevad b. Şeyh Nafî: **Maârif-i Umûmiye ve Nezâreti Tarihçe-i Teşkilat ve İcraatı XIX. Asır Osmanlı Maarif Tarihi**, Haz. Taceddin Kayaoğlu, Yeni Türkiye Yayınları, 2001.
- Mannheim, Karl: **Bilgi Sosyolojisi**, Çev. Mustafa Yalçınkaya, İstanbul, Pinhan Yayınları, 2018.
- Marshall, Thomas,
- Humphrey Tom Bottomore: **Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar**, Çev. Ayhan Kaya, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Max, Deutscher: "Foucault's Madmen", **Parrhesia**, N. 21, 2014, pp. 69-85.
- Mehmedoğlu, Yurdagül: **Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi (1839-1920)**, İstanbul, İFAV Yayınları, 2001.
- Merquior, José Guilherme: **Foucault**, Berkeley: University of California Press, 1987.
- Merquior, José Guilherme: **Foucault**, Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul, Alfa Yayınları, 1986.
- Miller, Ruth: **Fıkıhtan Faşizme: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Günah ve Suç**, Çev. Hamdi Çilingir, İstanbul, Ekin Yayınları, 2018.
- Mitchell, Timoty: **Colonising Egypt**, Los Angeles, University of California Press, 1991.
- Muhyiddin İbn Arabî: **Fütûhât-ı Mekkiyye, I**, Çev. Ekrem Demirli, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2007.
- Muhyiddin İbn Arabî: **Fütûhât-ı Mekkiyye, II**, Çev. Ekrem Demirli, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2007.
- Mustafa Satı Bey: **Fenn-i Terbiye**, Haz. Mustafa Gündüz, **Mustafa Satı Bey ve Eğitim Bilimi** içinde, Ankara, Otorite Yayınları, 2012.
- Mustafa Sâti Bey: **Vatan Fikri ve Terbiyesi**, Çev. Abdulkadir Akgül, İstanbul, Büyüyenay Yayınları, 2018.
- Namık Kemal: "Terakki", **İbret**, S. 45, 5.11.1872.
- Namık Kemal: "Maârif", **Osmanlı Eğitim Mirası: Klasik ve Modern Dönem Üzerine Makaleler** içinde, Edit. Mustafa Gündüz, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2013.
- Nasr Hâmid Ebû Zeyd: **Kutsal Metin Otorite ve Hakikat**, Çev. Muhammed Coşkun, İstanbul, Mana Yayınları, 2015.
- Nasr Hâmid Ebû Zeyd: **Problem ve Enstrümanlarıyla Yorum Meselesi**, Çev. Muhammed Coşkun, Numan Konaklı, İstanbul, Mana Yayınları, 2016.
- Nasr Hâmid Ebû Zeyd: **Söylem ve Yorum**, Çev. Muhammed Coşkun, İstanbul, Mana Yayınları, 2015.
- Nasr Hâmid Ebû Zeyd: **Sufi Hermenötik**, Çev. Semih Ceyhan, İstanbul, Mana Yayınları, 2018.
- Nasr Hâmid Ebû Zeyd: **Tefsirde Akılcı Eğilim: Mu'tezile'ye göre Kur'an'da Mecâz Meselesi**, Çev. Muhammed Coşkun, İstanbul, Mana Yayınları, 2015.
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm: **Güç İstenci**, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul, Say Yayınları, 2014.

- Nietzsche, Friedrich Wilhelm: **Şen Bilim**, Çev. Ahmet İnam, İstanbul, Say Yayınları, 2011.
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm: **The Gay Science**, Trans. Josefine Nauckhoff, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
- Nurdoğan, Arzu M.: "II. Abdülhamit Döneminde Rumeli'de Maarifin Teftişi", **OTAM Dergisi**, S. 26, 2009, ss. 193-220.
- Nurdoğan, Arzu M.: **Modernleşme Döneminde Osmanlı'da İlköğretim (1869-1914)**, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2016.
- Nüreddin es-Sâbüni: **Mâtürîdiyye Akaidi**, Çev. Bekir Topaloğlu, İstanbul, İFAV Yayınları, 2017.
- Okumuş, Ejder: "Osmanlı Devleti'nde Modernleşme Süreci", **Osmanlı Devleti'nde Eğitim, Hukuk ve Modernleşme** içinde, Ark Kitapları, 2006.
- Onur, Bekir: **Türk Modernleşmesinde Çocuk**, İstanbul, İmge Yayınları, 2009.
- Onur, Bekir: **Türkiye'de Çocukluğun Tarihi**, İstanbul, İmge Yayınevi, 2005.
- Ortaylı, İlber: **Osmanlı Toplumunda Aile**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2017.
- Ortaylı, İlber: **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)**, Ankara, TTK Yayınları, 2018.
- Otaç, Cengiz: **Hukukun Laikleşme Serüveni**, İstanbul, Birey Yayıncılık, 2004.
- Öcal, Mustafa: **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi**, İstanbul, Dergah Yayınları, 2017.
- Ökmen, Mustafa,
- Abdullah Yılmaz: "Klasik Dönemden Tanzimat'a Yerel Yönetimler", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 23, 2009, ss. 91-112.
- Özden, Önder: "Biyolojik Ufka Karşı İki Modern: Agnes Heller ve Ferenc Fehér", **Biyopolitika: Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümü** içinde, edit. Onur Kartal, Ankara, NotaBene Yayınları, 2016.
- Özdielli, Mesude Sezer: "Fuâd Şükrü ve Saltanat-ı Milliye Temelleri", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S. 29, 2014, ss. 253-300.
- Özmaç, Utku: "Hardt ve Negri", **Biyopolitika: Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümü** içinde, edit. Onur Kartal, Ankara, NotaBene Yayınları, 2016.
- Öztañ, Güven Gürkan: **Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Panneerselvam, Sivanandam: "A Critique of Foucault's Power and Knowledge", **Indian Philosophical Quarterly**, V. 27, N. 1&2, 2000, pp. 13-28.
- Paras, Eric: **Foucault: Öznenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna**, Çev. Yunus Çetin, İstanbul, Kolektif Yayınları, 2016.
- Platon: **Devlet**, çev. Sabahattin Eyuboğlu, M. Ali Cimcoz, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1999.
- Platon: **Philebos**, Çev. Furkan Akderin, İstanbul, Say Yayınları, 2013.
- Platon: **Sofist**, Çev. Ömer Naci soykan, **Diyaloglar** içinde, Haz. Mustafa Bayka, İstanbul, Remzi Yayınevi, 2015.
- Polanyi, Karl: **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik kökenleri**, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

- Postman, Neil: **Çocukluğun Yokoluşu**, Çev. Kemal İnal, İstanbul, İmge Kitabevi, 1995.
- Ranciere, Jacques: **Demokrasi Nefreti**, Çev. Umut Özmakas, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017.
- Ransom John S.: **Foucault's Discipline: The Politics of Subjectivity**, London: Duke University Press, 1997.
- Revel, Judith: **Michel Foucault'da Güncelliğin Bir Ontolojisi**, Çev. Kemal Atakay, İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2008.
- Rose, Nikolas,
- Miller, Peter: "Political Power Beyond The State: Problematics of Government", **British Journal of Sociology**, V. 43, N.2, 1992, ss. 173-205.
- Rosenthal, Steven: "Foreigners and Municipal Reform in Istanbul: 1855-1865", **International Journal of Middle East Studies**, Vol: 11, No: 2.
- Saarinen, Eliel: **The City**, Massachusetts, The MIT Press, 1965.
- Said Halim Paşa: **Buhranlarımız ve Son Eserleri**, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998.
- Saygılı, Abdurrahman: "Jean Bodin'in Egemenlik Anlayışı Çerçevesinde Kralın İki Bedeni Kuramına Kısa Bir Bakış", **AÜHFD**, C. 63, N.1, 2014, ss. 185-198.
- Searle, John R.: **Söz Edimleri**, Çev. R. Levent Aysever, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2000.
- Searle, John R.: **Toplumsal Gerçekliğin İnşası**, Çev. Muhittin Macit, Ferruh Özpilavcı, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2005.
- Searle, John R.: **Zihin, Dil ve Toplum**, Çev. Alaattin Tural, İstanbul, Litera Yayıncılık, 2015.
- Selim Sırrı: **Genç Derneklerinde Oyunlar**, İstanbul, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, 1324.
- Selim Sırrı: **Muallimlere Terbiye-i Bedeniyye Rehberi**, İstanbul, Matbaa-i Amire, 1926.
- Seyfettin, Ömer: "Ashab-ı Kehfimiz", **Ashab-ı Kehfimiz** içinde, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2017.
- Seyfettin, Ömer: "Falaka", **Bir Eğitim Tasavvuru Olarak Mahalle/Sıbyan Mektepleri: Hatıralar, Yorumlar, Tetkikler** içinde, Haz. İsmail Kara, Ali Birinci, İstanbul, Dergah Yayınları, 2005.
- Seyfettin, Ömer: "Primo Türk Çocuğu", **Bütün Eserleri 3** içinde, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2018.
- Seyitdanlıoğlu, Mehmet: **Tanzimat Devrinde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.
- Seyyid Şerif Cürçânî: **Şerhu'l-Mevâkıf I**, Çev. Ömer Türker, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Seyyid Şerif Cürçânî: **Şerhu'l-Mevâkıf II**, Çev. Ömer Türker, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Simmel, Georg: **Paramın Felsefesi**, Çev. Yavuz Alogan, Öykü Didem Aydın, İstanbul, İthaki Yayınları, 2014.

- Smith, Adam: **Milletlerin Zenginliği**, Çev. Haldun Derin, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.
- Smiths, Jan: "Of the Vocation of Our Age Against Codification: On Civil Codes in The Information Society", **Tradition, Codification and Unification: Comparative-Historical Essays on Developments in Civil Law** içinde, Edit. J.M. Milo, J.H.A. Lokin, J.M. Smits, Cambiridge, Intersentia, 2014.
- Somel, Selçuk Akşin: **Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908): İslâmlaşma, Otokrasi ve Disiplin**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Sönmez, Ali: "Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-1850)", **Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, C. 24, 2005, ss. 259-275.
- Şahin, Ayşegül Altınova: **Osmanlı Devleti'nde Rüşdiye Mektepleri**, Ankara, TTK Yayınları, 2018.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi: **Saatleri Ayarlama Enstitüsü**, İstanbul, Dergah Yayınları, 2008
- Taşkesenlioğlu, M. Yasin: **Meclis-i Âli-i Tanzimât (1854-1861)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2018.
- Taşkın, Ali: "Hugo Grotius", **Siyaset Felsefesi Tarihi: Platon'dan Žižek'e** içinde, Edit. Ahu Tuncel, Kurtul Güleç, İstanbul, Doğu Batı Yayınları, 2013.
- Taylan Ferhat: "Önsöz", **Güvenlik, Toprak, Nüfus** içinde, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Tekelioğlu, Orhan: **Foucault Sosyolojisi**, Bursa, Alfa Aktüel Yayınları, 2003.
- Tellmann, Ute: "Foucault and the Invisible Economy", **Foucault Studies**, N: 6, 2009, pp. 5-24.
- Teubner, Gunther: "How the Law Thinks: Toward a Constructivist Epistemology of Law", **Law and Society Review**, V. 23, N. 5, 1989, pp. 727-758.
- Turner, Bryan S.: **Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi**, Çev. Ümit Tatlıcan, İstanbul, Sentez Yayınları, 2011.
- Türker, Ömer: "Giriş", **Şerhu'l-Mevâkıf I** içinde, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Unat, Fahri: **Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış**, Ankara, Yayınevi, 1964.
- Urhan, Veli: "M. Foucault ve Bilgi/İktidar İlişkisinin Soykütüğü", **Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi**, N. 9, 2007, pp.99-118.
- Urhan, Veli: "Michel Foucault: Klasik ve Modern Çağlarda İnsan", **EKEV Akademi Dergisi**, S. 32, 2007, ss. 11-24.
- Urhan, Veli: **Michel Foucault ve Düşünce Sistemleri Tarihi: Arkeoloji, Soykütüğü, Etik**, İstanbul, Say Yayınları, 2013.
- Uryanizade Ali Vahid Efendi: **Annelere Nasihat**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1927.
- Ünal, Uğur: **Meclis-i Kebir-i Maârif (1869-1922)**, Ankara, TTK Yayınları, 2008.

- Van Orman Quine, Willard: **From a Logical Point of View: Logico-Philosophical Essays**, New York, Harper Row Publishers, 1963.
- Veldet, Hıfzı: “Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat”, **Tanzimat I** içinde Ankara: Maarif Vekaleti, 1940.
- Vigarello, Georges,
- Holt, Richard: “İşlenen Beden: 19. Yüzyılda Jimnastikçiler ve Sporcular”, **Bedenin Tarihi II: Fransız Devrimi’nden Büyük Savaş’a** içinde, Edit. Alain Corbin v.d., Çev. Orçun Türkay, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006.
- Von Hayek, Friedrich: **Özgürlüğün Anayasası**, Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya, Ankara, BigBang Yayınları, 2013.
- Wael b. Hallaq: **İslam Hukukuna Giriş**, Çev. Necmettin Kızılkaya, İstanbul, Pınar Yayınları, 2017.
- Wael b. Hallaq: **Shari’a: Theory, Practice, Transformations**, Cambridge, Cambridge University Press, 2012.
- Weber, Max: **Ekonomi ve Toplum**, Çev. Latif Boyacı, İstanbul, Yarı Yayınları, 2012.
- Winders, James A.: **Gender, Theory and the Canon**, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1991.
- Wood, Allen D.: “Hegel ve Marksizm”, Çev. Bora Erdağı, Mehmet Evren Dinçer : **Alman İdealizmi II: Hegel**, Edit: Güçlü Ateşoğlu, Ankara, Doğu-Batı Yayınları, 2013.
- Yandaş, Özge Yalta: “Michel Foucault’nun Yönetimsellik Serüveni”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi SBE**, Ankara, 2010.
- Yıldırım Torun: **Hugo Grotius’un Hukuk ve Siyaset Felsefesi**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2005.
- Yıldırım, Nuran: **İstanbul’un Sağlık Tarihi**, İstanbul, Düzey Matbaacılık, 2010.
- Yıldırım, Yılmaz: “Kamusal Alanın Göz İle İnşası ve Gözden Düşüşü: Parisli Flaneur ve İstanbullu Bihruz Bey”, **İdeal Kent**, S. 3, 2001, ss. 202-219.
- Yıldız, Hasan: **Osmanlı Eğitim Modernleşmesinde Dârü’l-hilâfeti’l-aliyye Medresesi**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ Yayınları, 2019.
- Yıldız, Kenan: **1660 İstanbul Yangını ve Etkileri: Vakıflar, Toplum ve Ekonomi**, Ankara, TTK Yayınları, 2017.
- Zengin, Zeki Salih: **Tanzimat Dönemi Osmanlı Örgün Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi ve Öğretimi (1839-1876)**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.

Dizin

- II. Meşrutiyet 251, 261, 303
- A**
- Abbasiler 140, 142
- Abdü’l-Kâhîr el-Cürcânî 138
- Aemulatio 72, 73, 143, 144, 179, 181, 185, 188
- Ali İrfan Eğribozî 309
- Analogia 72, 73, 143, 144, 156, 179, 185, 187, 188, 189, 191, 193, 198, 262
- Antropolojik episteme 66, 122, 145, 221, 232, 328, 338, 339, 340
- Aristoteles 24, 337
- Arithmos 260
- B**
- Bâtın 163, 165, 169, 171, 173, 177, 178, 179, 182
- Benlik teknolojisi 21
- Benzerlik epistemesi 137, 143, 144, 145, 159, 163, 183, 195, 214, 219, 300, 319, 339
- Beyan 17, 31, 134, 135, 137, 148, 149, 173, 308, 318
- Bilme biçimleri 58
- Biyoloji 30, 53, 86, 253, 308, 338
- Burhan 29, 134, 135
- Burjuva 95, 117, 209, 239, 241, 263, 275, 276, 278, 296, 302, 306
- C**
- Câbirî 29, 31, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 145, 151, 164, 342
- Cahiliye 139, 140
- Convenientia 72, 73, 143, 144, 156, 179, 182, 185, 188, 191, 219, 221, 222, 229, 240, 318
- Cüneyd 168, 169, 173
- Cüveynî 154, 158, 356
- Ç**
- Çocukluk 302, 303, 304, 305, 311, 314, 316, 346, 347
- D**
- Din eğitimi 15, 16, 19, 23, 26, 27, 28, 32, 33, 75, 202, 204, 206, 281, 299, 301, 302, 315, 316, 318, 326, 331, 333, 334, 335, 339, 341, 343, 344

Din okuryazarı /-lığı 19, 22, 33, 35, 133, 199, 202, 204, 205, 206, 207, 209, 211, 212, 213, 227, 242, 251, 256, 257, 259, 262, 266, 267, 289, 292, 298, 315, 340, 344, 345, 348, 349, 350, 351
Dini eğitim 33, 75, 301, 316, 331
Doksa 15, 17, 25, 38, 142, 211, 216, 318, 346

E

Ebû Hayyân et-Tevhîdî 137
Eğitim 15, 19, 20, 25, 26, 29, 32, 33, 34, 35, 75, 114, 121, 140, 172, 215, 226, 241, 245, 263, 265, 272, 292, 298, 299, 301, 305, 306, 307, 308, 310, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 327, 328, 330, 331, 334, 349
Eidos 17, 18, 25, 260
Emeviler 140, 142
Epifani 190
Episteme 21, 29, 38, 43, 48, 49, 50, 51, 66, 79, 83, 85, 86, 122, 123, 145, 162, 197, 205, 207, 221, 232, 235, 252, 262, 263, 292, 298, 299, 300, 328, 335, 336, 338, 339, 340, 350, 352
Eş'ârî 152, 157, 158

F

Fârâbî 137
Fehm 173, 174, 175, 177
Fıkh-ı bâtın 163, 173, 179
Fıkıh 27, 135, 138, 162, 184, 280, 293, 343, 344
Fıtrat 19, 21, 113, 163, 174, 179, 219

G

Gazâlî 145, 157

Geleneksel dindarlık 34, 170, 199, 202, 329, 335, 342, 345, 350, 352

H

Hadis 138, 142, 146, 150, 155, 181, 274
Hakim et-Tirmizî 169, 174
Halk dindarlığı 31, 133, 136, 138, 182, 183, 189, 191, 194, 196, 197, 202, 204, 205, 256, 281, 302, 342, 343
Hâris el-Muhâsibî 168, 169, 171, 173, 177
Hegel 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 207, 263
Hermenötik 28, 40, 87, 177, 180, 181, 211, 289, 343
Hiyerofani 69, 190
Horaton 216
Hûle 259, 260

İ

İbn Arabî 170, 176, 177, 178, 180, 181
İbn Haldun 199, 208, 218, 219, 285, 322
İcmâ' 152, 161
İlah-ı mûtekâd 180
İlm-i ruh 308
İrfân 134, 135, 309

K

Kelam 25, 27, 135, 138, 184, 257, 343, 344
Kelâm-ı bâtın 163, 173, 179
Kendilik kaygısı 112, 172
Kendilik teknikleri 165, 177
Kent 20, 30, 65, 118, 119, 188, 189, 192, 197, 198, 202, 203, 205, 209, 214, 215, 216, 217, 218, 221, 222, 226, 227, 229, 231, 232, 233, 235,

236, 238, 240, 242, 267, 272, 278, 279, 281, 283, 288, 290, 316, 339, 345, 346, 347, 348
Kod 200, 265, 266, 269, 270, 271, 272, 275
Kodifikasyon 215, 263, 264, 268, 270, 272, 273, 275, 278, 279, 280, 283, 291, 321, 334, 346, 350
Konevî 170, 181
Kratofani 69, 183, 190
Kutsal kişi 31, 136, 190

M

Makro fizik 20, 22, 124
Makro iktidar 38, 55, 90, 112, 123, 127, 129, 139, 185, 200, 212, 214, 227, 235, 236, 240, 263, 279, 287, 293, 297, 324, 331, 350
Marifet 136, 165, 173, 174
Mathesis 86, 87, 118, 191, 201, 264, 269, 347
Mâtürîdî 153, 157, 158
Me on 25, 255, 289
Medrese 20, 265
Mektep 20, 316, 318, 319, 320, 321, 326
Mezo iktidar 55, 124, 138, 139, 170, 182, 200, 267, 269, 322, 325, 331
Mikro fizik 124
Mikro iktidar 33, 55, 129, 135, 139, 141, 154, 189, 197, 198, 251, 263, 278, 296, 304, 329
Mitik toplum 187, 188, 189
Morphe 17, 259, 260
Mustafa Rahmi Balaban 304, 308
Mütehayyile 31, 38, 178, 179, 180, 211, 217, 224, 255, 288, 335, 340

N

Nahvin anlamları 146, 149

Namık Kemal 34, 231
Nasr Hâmid Ebû Zeyd 142, 145, 146, 148, 150, 160, 177, 180, 181
Nesnel söylem 183, 197
Nietzsche 39, 58, 59, 61, 72, 74, 75, 247, 340
Noesis 216

Ö

Ömer Seyfettin 313, 319, 324, 325, 327
Öznelik 22, 27, 48, 58, 74, 77, 115, 168, 191, 194, 298
Öznelik kipliği 74, 168

P

Pastoral iktidar 71, 120, 121, 167
Pedagoji 29, 308, 343, 347
Platon 11, 18, 19, 24, 25, 57, 98, 142, 203, 216, 220, 259, 338, 339
Psikoloji 24, 27, 30, 54, 80, 93, 202, 257, 260, 275, 291, 302, 308, 344, 349, 352

S

Saf idrak 216
Sâtu Bey 306, 307, 308, 311
Sekkâkî 145
Selim Sırrı 249, 250, 251
Seyyid Şerif Cürçânî 153, 155, 156
Signatura 72, 75, 76, 143, 144, 151, 179, 203, 222, 227, 229, 232, 281, 288
Simülakr 87, 120, 350
Simülasyon 116, 194, 197, 208, 212, 255, 281, 306, 339, 345
Sîrâfî 137
Siyer 138
Sözce 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 135, 143, 282, 291
Sözdizimi 42, 138, 146, 148, 149

Sympathia 72, 74, 143, 144, 152,
161, 179, 180, 181, 188, 193, 222,
240, 288

Ş

Şehir 30, 119, 121, 166, 172, 188,
192, 194, 216, 218, 220, 221, 227,
231, 232, 233, 234, 235, 351
Şia 139

T

Tanzimat 32, 33, 212, 215, 227,
228, 234, 236, 237, 240, 241, 252,
261, 263, 265, 268, 277, 284, 290,
295, 301, 303, 304, 308, 312, 319,
327, 329
Tarihsel a priori 10, 11, 143, 231,
268, 282, 333, 335, 351
Taxonomia 86, 87, 118, 254
Tedvin 139

Tefsir 40, 138, 143, 146, 173, 181,
192, 197
Temsil epistemesi 86, 215, 248,
262, 269
Tüccarzâde İbrahim Hilmi 304,
320, 321

U

Uryanizade Ali Vahid Efendi 311

V

Vicdan 177, 202, 209, 211, 260,
300, 305, 306, 307, 327, 348, 349,
352

Z

Zâhid 163, 164
Zâhir 165, 169, 171, 177, 178, 179,
182

DİN OKURYAZARLIĞININ DOĞUŞU

Modern Dindar Öznenin Soykütüğüne Giriş

...bu olguya dair, bilginin bağlamı ve iktidar oyunlarının zemininde meydana gelen kırılmaların ve kaymaların şekillendirmesinden; gözü, dili ve aklı, aynı anda farklı ilkelerle yeniden örgütleyen ve ruhları aynı ilişki ağlarında tedip eden ve onun tutkularını daha öncekinden başka noktalara yönlendiren kurallardaki bir dönüşümün niteliğinden bahseden başka bir hikâyenin yazılması da mümkündür. Ve bu, aynı zamanda kaçınılmaz olarak dindar öznenin izleğini de içermektedir. Ne var ki bu anlatının bazı yönlerden oldukça muhafazakâr, başka bazı açılardan da hoş görülemeyecek derecede radikal olduğunu daha şimdiden dile getirmek gerekmektedir. Tam iki yüzyıldır alınan bütün tedbirlerin, ödenen bütün bedellerin ve harcanan bütün ömür ve emeklerin bağlı olduğu gölge oyunundan gözlerimizi çevirip bakışımızı satır aralarına sinmiş ruha, kelimelerle şeyleri birbirine bağlayan yönergelere ve bu yönergeleri ayakta tutan kaidelere odakladığımızda, alışkanlıkların aldattıcılığının ötesinde, söz konusu gölge oyunlarının daimiliğinin arkasındaki dinamizmin farkına varmak mümkün olacaktır. Bu hikâye, sınırlı ile sınırsızın belirsiz sınırından, öznenin kurulumundaki olumsuzluktan hareket etmektedir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-98-7

9 786258 371987